

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pulkkinen, Lea

Title: Ihmisen kehityksen tutkimus ja tuntemus

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 Annales Academiae Scientiarum Fennicae

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Pulkkinen, L. (2023). Ihmisen kehityksen tutkimus ja tuntemus. *Annales Academiae Scientiarum Fennicae*, 2023(2), 22-37. <https://doi.org/10.57048/aasf.136069>

#2

Ihmisen kehityksen tutkimus ja tuntemus

Lea Pulkkinen

Abstract

Concepts regarding human development have taken shape slowly. Empirical research of it began in the 19th century, inspired by the natural sciences. Childhood, youth, adulthood, and aging became a developmental continuum in the 20th century within life-span development theories. Human development research is a multidisciplinary task, and its results are applicable in practical work with humans. The article considers the use of research information in terms of its appreciation, expertise, supplementation, application, and dissemination. Knowledge of human development would support well-being and promote co-operation and life on our planet of limited resources, taking care of each other.

1. Lapsuuden käsityksen rakentuminen

Käsitys lapsuudesta on kulttuuripiirisämme nivoutunut hitaasti ymmärrykseen aikuiseksi kasvamisesta ja vanhenemisesta. Antiikin aikoina vapaa mies oli ihmisyyden ihanne, johon verrattuna naiset, lapset ja orjat olivat monissa suhteissa puutteellisia. Ennen ajanlaskumme alkua vallinneen roomalaisen oikeuden mukaan lapsi ei ollut ihminen samassa mielessä kuin aikuinen ja varsinkin tyttövaurojen vaaralla hylätyksi oli suuri.

Kristinusko vaikutti naisten ja lasten asemaan Jeesuksen antaessa heille samanlaisen ihmisarvon kuin miehillekin ja jopa nostaessa lapsen esikuvaksi kaikille. Lapsi-sanaan on sisältynyt Jankon (2019) mukaan kuitenkin jännitteitä, joita hän on selventänyt kolmijaottelulla: ikäsiddonnainen lapseus, johon liitetään vähätteleviä piirteitä, lapseus suhteena, joka tarkoittaa jonkun lapsena olemista, ja lapsi metaforana, kuten Jumalan lapsi. Jännitetä on syntynyt myös siksi, että lapsen kehittymättömän käyttäytymisen on katsottu aiheutuvan synnynnäisestä pahuudesta, perisyntistä, ja siksi häntä oli kasvatettava ja valvottava ankarasti. Kirkkoisä Augustinuksen (354–430) tulkinnan mukaan perisynti kytkeytyi ruumiin himoon, joka näkyi erityisesti seksuaalisuudessa ja siirtyi parisuhteessa lapseen (ks. Pulkkinen, 2022a, 88–89).

Uskonpuhdistaja Martin Luther (1483–1546), joka oli augustiinolaismunkki, jätti luostarin, irrottautui selibaatista ja perusti perheen, jota kohtaan hän osoitti arvostusta. Luther edellytti lapsilta vanhempien kunnioitusta ja

vanhemmilta lapsen ohjaamista pois synnistä, mutta varoitteli myös liiallisesta ankaruudesta ja kehotti säilyttämään luottamuksellisen suhteen lapseen. Reformoidussa kirkossa korostettiin moraalisen opetuksen merkitystä ja vanhempien velvollisuutta huolehtia siitä. Ruumiillinen kurittaminen oli yleistä ja kasvatusta pidettiin perheiden yksityisasi-ana. Vasta vuonna 1983 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) kielsi lasten ruumiillisen kurituksen Suomessa; koululaitoksessa se oli kielletty jo 1920-luvulla. Kulttuureja vertailevien tutkijoiden käsityksen mukaan ankara kuri ei ole ominaista primitiivisille kansoille. Esimerkiksi länsiafrikkalaisessa kasvatuserinteessä on häpeällistä olla lastaan pahoinpitelevä äiti tai isä. Kulttuuriin sisältyy uskomus, että esi-isien henget rankaisevat lapsiin kohdistuvan julmuuden (Nsamenang, 1992). Tunnettu kovin vähän lapsi- ja ihmiskäsityksiä eri kulttuuripiireistä.

Lapsuuden erityislaatu oli alkanut kiinnostaa filosofejia uuden ajan alussa (Grue-Soerensen, 1961). Tsekkiläinen ajattelija Johan Amos Comenius (1592–1670) puolsi suurempaa lempeyttä lapsia kohtaan kuin oli tapana kristillisessä kasvatuksessa. Hän painotti koulunkäyntiä edeltävää aikaa, äidinkoulua, jossa lapsi saa tietoperustan oppiessaan kieltä, luontoon liittyviä peruskäsitteitä sekä moraalialia, ja leikin, liikunnan ja ilon merkitystä lapsen kehitykselle. Myös brittiläinen John Locke (1632–1704) korosti varhaisten kokemusten merkitystä lapsille. Hän ei hyväksynyt näkemystä, että lapsella syntyessään olisi ominaisuuksia, kuten perisynti, tai että hän olisi synnynnäisesti paha ja saastainen. Hän katsoi, että lapsen mieli on kuin tyhjä taulu (*tabula rasa*), johon kokemukset

jättävät jälkensä. Hän korosti vanhempien vastuuta lapsen kasvatuksesta lasten yksilölliset erot huomioon ottaen sekä koulukasvatuksen ja yleensä ympäristön tapahtumien erilaisten yhdistelmien vaikutuksia lapsen mielen rakentumiseen.

Locken ajatuksilla on ollut laaja-alainen vaikutus ihmiskäsitykseen varsinkin Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Laajasti

"Lapsuuden erityislaatu oli alkanut kiinnostaa filosofeja uuden ajan alussa."

tunnetuiksi tulivat myös geneveläis-ranskalaisen yhteiskuntateoreetikko Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) ajatukset. Hän vastusti eriarvoisuutta ja uskoi ihmisluonnon perimmäiseen hyvytyteen. Pahuus tulee ihmiseen hänen kasvaessaan huonossa ympäristössä. Hän piti kasvatusta tärkeänä ja painotti sisäistä kasvua. Hän vastusti lapsen kasvattamista johonkin ennalta määrättyyn muottiin ja jopa kapaloitua eli lapsen panemista kahleisiin. Lapsen on kokemustensa kautta löydettävä luonnon välttämättömyydet ja omat kykynsä ja vapautensa. Rousseau oli isänsä hylkäämä ja äiditön ja hän itse pani viisi lastaan lastenkotiin, koska piti itseään huonona kasvattajana.

Comenius ja Rousseau jaottelivat kehitystä lapsuuteen, nuoruuteen ja nuoreen aikuisikään. Kehityksellisiä kuvauksia on esitetty jo ennen ajanlas-

kumme alkua, ja keskiajalta tunnetaan seitsenvuotisjaksoihin jaoteltuja kuvauksia portaikosta, joka nousi 35-vuotiaaksi asti ja laski sen jälkeen päättyen tuolloiseen eliniän maksimiin, 70. ikävuoteen (Reinert, 1979). Laajempi kehitysnäkemyksensä sisältyi pohdiskeluihin, joita esitti saksalais-tanskalainen filosofi, Johann Nicolaus Tetens (1736–1807). Hän mietti, mikä ihminen on, millaiseksi hän kehittyy niissä olosuhteissa, joissa hän elää ja joihin hän voi vaikuttaa.

Aikuisikä ja vanhuus tulivat varsinaisesti mukaan filosofien jaotteluun vasta 1800-luvun alussa. Tuolloin saksalainen filosofi Friedrich Carus (1770–1808) jakoi eliniän kahteen pääjaksoon, joista toinen kattoi lapsuuden ja nuoruuden ja toinen aikuisuuden ja vanhuuden (Reinert, 1979). Vaikka Carus valitettavasti kuoli nuorena, hänen ajatuksillaan oli paljon vaikutusta yksilön kehityksen ymmärtämiseen. Hän kehitteli ikään suuntautunutta tieteenalaa, mutta painotti sitä, että kronologinen ikä ei määrää psykologista kehitystä eli että ihmisen kehityksen vapautta ei pidä sitoa ikävuosiin. Lapsuuden, nuoruuden, aikuisuuden ja vanhuuden välillä ei ole selkeitä rajoja, vaan ne ikään kuin liukuvat seuraavaan vaiheeseen yksilöllisellä tavalla.

2. Elinikäinen kehityskehitykspsykologian tutkimuskohteeksi

Saksalainen ajattelun psykologiasta väitellyt Charlotte Bühler (1893–1974) arvioi Caruksen yli sata vuotta aikaisemmin esittämän näkemyksen ihmisen kehityksestä kokonaisuutena moderniksi.

Hänellä itsellään oli jo käytettävissään empiiristä tutkimusaineistoa. Hän erotti eliniässä viisi vaihetta: 1) lapsuus ja nuoruus eli ”elämään astumisen” vaihe, 2) elämän ja mahdollisen itsemääräämisen laajentumisvaihe, 3) elämän keskivaihe aikana, jolloin tarpeet ja tehtävät muuntuvat, 4) vaihe, jolloin henkilö jättää taakseen ponnistelut tehtävissään, ja 5) vaihe, jolloin paneudutaan omaan menneisyyteen ja tulevaisuuteen (ks. Pulkkinen, 2023). Bühlerin muotoilema näkemys koko eliniän kestävästä kehityksestä levisi Yhdysvaltoihin, jossa Erik H. Erikson (1902–1994) kuvasi psykologista kehitystä psykoanalyttiselta perustalta jaotellen eliniän lapsuudesta vanhuuteen kahdeksaan vaiheeseen. Niissä on vastassa peruskysymyksiä, kuten vauvalla luottamus vai epäluottamus hoitajaan, minkä myönteinen ratkaisu synnyttää voimavaroja, kuten perusluottamusta. Ne soveltuvat omakoh-taiseenkin kehityksen analyysiin (Pulkkinen, 2023b, 537-540).

Elinikäinen (*life span*) kehitys esiintyi käsitteenä ensimmäisen kerran psykologian oppikirjassa (Pressey ja Kuhlen, 1939). Elinikäisen kehityksen käsite auttoi yhdistämään lapsipsykologista tutkimusta muihin ikävaiheisiin kohdistuneeseen tutkimukseen ja edisti sen kautta kehityspsykologian syntyä tieteenalana. Ihmisen kehityksen valitsemiseen tutkimuskoh-teeksi oli vaikuttanut luonnontieteellisen ja kokeellisen tutkimuksen yleistymisen ja varsinkin belgialaisen luonnontieteilijä Adolphe Queteletin (1796–1874) käsitykset, että ihmisen kehitys on lainmukaista, tulkittavaa ja mahdollisesti kontrolloitavaa.

Ihmisen kehityksestä kiinnostuneilla tutkijoilla oli ollut varsin monenlaisia tieteellisiä taustoja. Euroopassa psykometriko Alfred Binet (1857–1911) kehittäli

lasten tutkimusmenetelmiä fyysisen kehityksen, havaintotoimintojen, älykkyyden ja muistin arvioimiseksi. Lapsuuden tutkijoita olivat myös sveitsiläinen eläintieteilijä Jean Piaget (1896–1980), joka kuvasi lapsen kielen, ajattelun ja päättelyn kehittymistä, ja samoja prosesseja tutkinut venäläinen oikeustieteitä opiskellut kulttuurihistoriallisen psykologian kehittäjä Lev Vygotsky (1896–1934) sekä Yhdysvalloissa pediatri Arnold Gesell (1880–1961), joka aloitti lasten kehitysta-pahtumien kuvauksen ikäkausikohtaisine normatiivisine tietoineen. Hänen maanmiehensä, ensimmäinen psykologian tohtori Yhdysvalloissa G. Stanley Hall (1844–1924) oli kiinnostunut lasten sosiaalistumisesta ja nuoruusiän kehityksestä ja myös vanhuudesta. Hän julkaisi ensimmäisen vanhuutta koskevan tutkimuksen vuonna 1922 silloisesta biologisesta, lääketieteellisestä ja psykologisesta tutkimuksesta (Ruoppila, 2023).

Näkemyistä kehityksen jatkuvuudesta vahvistivat seuruututkimukset, joissa ihmisen toimintoja tutkitaan määrääjain. Kaliforniassa kasvatustieteen professori Lewis Terman standardoi Binet’n älykkyystestin Yhdysvaltojen oloihin 1920-luvulla ja aloitti lahjakkaiden lasten kehittymistä vanhuuteen asti seuranneen tutkimuksen. Kaksi muuta seuruututkimusta (Berkeley Growth Study ja Berkeley Guidance Study) käynnistyi vähän myöhemmin koskien fyysistä kasvua ja persoonallisuuden piirteitä sekä vanhemmuutta (Pulkkinen, 1993).

Vielä 1960-luvulle asti oli tavallista, että tutkimus kehittyi seuruututkimukseksi yhden ikäryhmän poikkileikkaustutkimuksesta, kun haluttiin tietoa kehityksen jatkumisesta. Näin muotoutui myös väitöskirjastani (Pitkänen, 1969) alkanut

Lapsesta aikuiseksi kutsuttu seuruututkimus. Olin tutkinut 8-vuotiaiden lasten välisiä eroja tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Kiinnostuin erojen merkityksestä vastaiselle kehitykselle ja kutsuin samat henkilöt tutkimukseen uudelleen 14-, 20-, 27-, 35-, 42- ja 50-vuotiaana (Pulkkinen, 2017). Tutkimus on jatkunut tutkimusjohtaja Katja Kokon johdolla 60-vuotiaana toteutetulla seurannalla.

Pitkään jatkuvia ja monitieteisesti suunniteltuja koko ikäkohorttien seuruututkimuksia on toteutettu varsinkin Britanniassa. Viimeisimpänä on aloitettu vuosituhannen vaihteessa syntyneiden Millennium Cohort Study, jossa seurataan noin 19 000 henkilön kehitystä. Tutkimustietoa terveydestä, koulutuksesta, sosiaalisista verkostoista ynnä muusta on karttunut runsaasti. Myös Suomessa on viime vuosikymmeninä toteutettu seuruututkimuksia monitieteisten tutkimusryhmien työnä (ks. Ruoppila, 2023).

Elinikäisen kehityksen näkökulma sai osakseen runsaasti teoreettista ja menetelmällistä pohdiskelua muun muassa saksalaisen, vanhenemista tutkineen Paul Balthesin (1939–2006) työssä. Balthes kollegoineen vakiinnutti elinikäisen kehityksen periaatteelliset oletukset (Baltes, Reese & Lipsitt, 1980). Niiden mukaan kehityksellisiä muutoksia tapahtuu jatkuvasti, hedelmöitymisestä alkaen ja kehitystä voi tapahtua moniin suuntiin. Ikä tuo mukanaan sekä fyysisiä muutoksia että ympäristön odotuksia, mutta ihminen muovaa kehitystään myös valinnoillaan. Ponnisteleminen on edellytys positiiviselle kehitykselle. Jos vastaan tulee ongelmia, on etsittävä korvaavia toimintoja, muutettava tavoitteita tai menettelytapoja. Tätä nimitetään valikoivan optimoinnin ja kompensaaion malliksi (Baltes, 1997).

Elinikäisen kehityksen näkemykseen ei sisälly olettamusta siitä, että elämänviiva nousisi keski-ikään mennessä maksimiinsa ja laskisi sen jälkeen kohti vanhuutta, eivätkä seuruututkimusten tulokset tue tätä käsitystä. Itse asiassa tutkijat suhtautuvat kriittisesti sellaiseen somaattiseen näkemykseen psykologisesta kehityksestä, jossa olisi kasvua, ylläpitoa ja rappeutumista. Keskiaikaiset porraskuvat tai elämänkaaret eivät sovi elinikäisen kehityksen kuvaajaksi. Ehkä on pikemmin kyse elämänjanteesta, joka muodostuu monista toisiinsa kietoutuvista säikeistä (Pulkkinen, 2022b).

3. Monitieteisyys ihmisen kehityksen tutkimuksessa

Luonnontieteilijä Charles Darwinin (1809–1882) julkaisut lajien synnystä ja ihmisen kehittymisestä laajensivat kehitysnäkemyksiä ja muodostivat geneettisen psykologian eli perinnöllisyyspsykologian perustan. Saksalainen fysiologi William Preyer (1882) esittikin käsityksen, että ihmisen kehityksen tutkimuksen tulee olla eri tieteenalojen yhteistyötä. Hän katsoi sekä perintö- että ympäristötekijöiden vaikuttavan yksilön kehittymiseen ja keskushermoston toimintojen kehittyvän sen oman aktiivisuuden tuloksena. Hän uskoi, että ihmisen kehityksen tutkimuksella on myös sosiaalista merkitystä, koska ihmisellä kehitys vaatii enemmän aikaa kuin lajikehityksellisesti lähinnä olevilla lajeilla (Ruoppila, 2023).

Darwinin sukulaisen, antropologi ja tilastotieteilijä Sir Francis Galtonin

ansiosta perinnöllisyystutkimusta ryhdyttiin tekemään kaksosilla, ja seuraututkimus otettiin käyttöön kehityksen tutkimiseksi. Sittenmin käyttäytymisgeneettistä tutkimusta on tehty Suomessakin moniteisissä tutkimusryhmissä. Laajoja kaksosaineistoja hyväksi käyttäen on tutkittu muun muassa kognitiivisia kykyjä, mielialahäiriöitä, päihderiippuvuuksia, mielenterveyttä, sosiaalisia asenteita ja koulutusta (Latvala & Silventoinen, 2014).

Käyttäytymisgeneettisen tutkimuksen tulokset osoittavat geneettisten ja ympäristötekijöiden sekä niiden vuorovaikutuksen suhteellisia osuuksia ihmisten välisten erojen selittäjinä. Tutkimus ei paljasta, mitkä geenit vaikuttavat käyttäytymiseen ja mitkä seikat ympäristötekijöissä vaikuttavat kyseiseen käyttäytymiseen. Vaikuttavien geenien määrittelyä on lähestyttävä molekyyli-genetiikan menetelmin. Ihmisen genomien sekvenssointi vuonna 2003 eli jokaisessa kehon solussa sijaitsevan DNA-rihmaston noin kolmen miljardin emäsparin järjestyksen selvittäminen merkitsi genomien aikakauden alkua, toteaa kaksostutkimusta Suomessa johtanut geneettisen epidemiologian professori Jaakko Kaprio (2014). Genominlaajuisilla tutkimuksilla voidaan tutkia koko perimän vaihtelu, mutta siitä on vielä matkaa siihen, että pystyttäisiin tunnistamaan vaikuttavia geenejä.

Vaikuttavien ympäristötekijöiden analysoiminen vaatii myös erillisiä tutkimuksia. Ilman niitä tulkinnat vaikutuksista voivat jäädä stereotyyppisiksi arvailuiksi, esimerkiksi sosioekonomisen aseman aiheuttamiksi, ymmärtämättä niitä prosesseja, vaikkapa eroja lasten kasvatuksessa, joista vaikutukset syntyvät. Professori Richard Rosen johtamassa kansainvälisessä kaksostutkimuksessa (FinnTwin 12),

jossa olen saanut itsekin olla mukana, on todettu esimerkiksi, että nuorten alkoholin käytön aloittaminen selittyy vahvasti ympäristötekijöillä, mutta vakiintuneen alkoholin käytön useus geneettisillä tekijöillä. Mitä vähemmän vanhemmat valvovat nuoren alkoholin käyttöä, sitä määräävämpiä ovat geneettiset tekijät alkoholin käytössä esiintyvän vaihtelun selittäjinä (Rose ym., 2019).

Geneettisten ja ympäristötekijöiden vuorovaikutusta monimuotoistavat uudet tutkimukset. Ne ovat osoittaneet, että ympäristötekijät, kuten ravinto, alkoholi tai stressi, voivat vaikuttaa itse geenien toimintaan, joskaan ei niiden rakenteeseen. Tätä vaikutusta nimitetään epigeneettiseksi säätelyksi. Sen tutkiminen voisi lisätä ymmärrystä esimerkiksi vanhemmuuden laadun vaikutuksesta lasten psykologiseen kehitykseen.

Luonnontieteellinen tutkimus oli mallina ihmisen kehityksen tutkimiselle vaikuttaen havaintojen tekoon ja kokeellisen tutkimusotteen omaksumiseen. Nähtäväksi jää, tuleeko esimerkiksi kvanttifysiikka avaamaan uusia mahdollisuuksia ei-havaittavien ilmiöiden, kuten psyykkisen energian, tutkimiseen. Luonnontieteelliset tutkimustavat ovat edistäneet esimerkiksi aivojen toiminnan tutkimusta. Merkittävä osa aivojen kehityksen tuntemuksesta perustuu koe-eläinten hermosolujen ja hermoverkkojen sähköisen toiminnan rekisteröintiin ja rakenteiden kuvaukseen (Parviainen, 2023). Eettiset näkökohdat rajoittavat niiden tutkimista ihmisillä.

Aivojen joustavuus muutokseen ei häviä iän myötä. Aivojen kehityksessä ja kehityksellisissä poikkeamisissa on yksilöllistä vaihtelua, mutta myös kulttuuri muovaa aivojen rakenteita muun muassa

siinä, että lapsi herkistyy oman kielen äänne-eroille ja samalla kyky erotella muiden kielten äänne-eroja heikkenee. Aivojen toimintaa kuvataan usein toiminnallisten ketjujen rakentumisella. Esimerkiksi lukemaan oppimisen osalta tiedetään niistä hermoverkoista, joihin kirjoitetun kielen käsittely perustuu. Nämä aivoalueet hienosäädetään kielellisten ja visuaalisten hahmojen käsittelyyn vasta keskilapsuudessa, kun opitaan lukemaan. Taitojen kehitys on seurausta aivoalueiden kypsyemisestä.

Ihmiset ovat toimijoita, jotka valitsevat erilaisia polkuja, mutta kulttuuri voi asettaa valinnoille reunaehdoja, kuten sosiologi Glen Elder (1998) on luonnehtinut elämänkulkua (*life course*) koskevassa

"Aivojen joustavuus muutokseen ei häviä iän myötä."

näkemyksessään. Sen keskeinen väittäjä on, että ihmisen kehitykseen vaikuttavat kulttuurin piirteet ja historiallinen aika. Ihmisen elämä riippuu myös elämäntapahutumien, kuten lapsen syntymän ajoituksesta ja toisten ihmisten, esimerkiksi perheenjäsenten elämästä. Kulttuurin merkitystä kehityskontekstina on analysoinut virolainen kulttuuripsykologi Jaan Valsiner (1987), joka on kehittänyt persoonallisuuden rakentumisen kulttuurista teoriaa.

Kehityksen ekologiaa eli kasvu ympäristöjen kehityksellisiä vaikutuksia koskevista teorioista tunnetuin on kehityspsykologian professori Urie Bronfenbrennerin (1979) kuvaus erilaisista systeemeistä, jotka ulottavat vaikutuksensa kehittyvään ihmiseen. Hän kritisoi lasten tutkimista kokeellisesti laboratorioissa ja vaati tutkimusten tekemistä heidän kasvu ympäristöissään käyttäen hyväksi olosuhteiden aiheuttamia luonnollisia kokeita ja kehityksellisiä interventioita. Hänen vaikutuksestaan yhteiskuntatieteellisten näkökohtien huomioonotto ihmisen kehitykseen vaikuttavien tekijöiden tulkinnassa voimistui olennaisesti.

4. Kehitystä koskevan tiedon tuntemus ja huomioonotto

Ihmisen näkökulman huomioon ottamisen kannalta merkittäviä saavutuksia ovat olleet ihmisoikeussopimukset. Esimerkiksi valtioiden velvollisuuksia alle 18-vuotiaita kohtaan on määritelty YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (LOS, 1991). Se pohjautuu laajaan kansainväliseen yhteistyöhön ja olemassa olleen tutkimustiedon hyväksikäyttöön. Sen velvoittavuus päätöksenteossa ennakoivan ja jälkikäteen arvioinnin muodossa on kuitenkin puutteellista, koska sanktioita sopimuksen huomiotta jättämisestä ei ole.

Tutkimustieto elinikäisestä kehityksestä, varhaislapsuudesta vanhenemiseen, on karttunut suuresti (ks. Pulkkinen, Ahonen & Ruoppila, 2023) ja se koskettaa monia toimialoja psykologiyön ohella. Sitä voidaan käyttää lääkäreiden, psykiat-

rien ja muiden terapeuttien työssä, hoiva-aloilla, työn johtamisessa, suunnittelussa ja henkilöstöhallinnossa, oikeustoimessa, teologiassa, ympäristön suunnittelussa, sosiaalitoimessa ja laajalla kasvatuksen ja koulutuksen kentällä mukaan lukien monet harrastamisen alat liikunnasta kulttuurin eri muotoihin. Ennen kaikkea ihmisen kehitystä koskevaa tietoa tarvitsivat tulevat ja nykyiset vanhemmat työ- ja opiskelustaustastaan riippumatta sekä yhteiskuntamme päätöksentekijät.

Kehityopsykologialla tieteenalana on tutkimustyön ohella merkittävä tehtävä ihmisen kehitystä ja siihen vaikuttavien tekijöitä koskevien tutkimustulosten tunnetuksi tekemisessä. Työtä olisi tehtävä tutkimustiedon arvostuksen, asiantuntijuuden, täydentämisen, soveltamisen ja välittämisen hyväksi. Tarkastelen näitä seuraavassa.

Investointia tutkimustiedon kokoamiseen päätöksenteon tueksi tehdään luonnontieteissä, tekniikassa ja lääketieteessä, mutta ihmisen kehitykseen vaikuttavien päätösten osalta se on usein laiminlyöty. Kehityopsykologisten ilmiöiden monimutkaisuus voi johtaa siihen, että maallikkokäsitykset ja erilaiset selvitykset ottavat valtaa poliittisten päämäärien ohella. Jopa tutkimuslaitokset näyttävät julkaisevan poliittisin tarkoituksin tutkimustuloksina raportteja, joita ei ole vertaisarvioitu. Tutkimustiedon arvostaminen nousee luottamuksesta tutkimusperustaiseen tietoon ja sen merkitykseen. Päätöksenteon tutkimusperusta tulisi tehdä julkiseksi.

Akateemiset tutkinnot ovat tulleet entistä kapea-alaisemmiksi samalla, kun tieteenalat ovat entisestään eriytyneet tutkimustulosten määrän kasvaessa räjähdysmäisesti. On vaarana, että päätök-

siä valmistelevat asiakirjat jäävät ihmistä koskevan tiedon tutkimusperustan osalta kapeiksi, jos valmistelutyössä ei ole käytettävissä monialaisia asiantuntijaryhmiä, jotka yhdistelevät olemassa olevaa tietoa. Niihin tulisi kuulua myös kehityopsykologian tutkijoita, joiden koulutuksessa tulisi luoda valmiuksia tällaisiin tehtäviin samoin kuin työskentelyyn monialaisessa yhteistyössä (Holopainen ym., 2023). Tieteellisen tiedon kokoamista varten Suomen neljällä tiedeakatemialla oli yhteinen tiedeneuvonnan kehittämishanke Sofi (2019–2021) opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Nykyisin siitä vastaa Suomalainen Tiedeakatemia. Lisäksi tarvittaisiin päätöksentekijöiden avuksi tieteellisiä asiantuntijaryhmiä.

"Tutkimustiedon välityminen sen mahdollisille käyttäjille on ongelma nykyisessä informaatiotulvassa, jota on vaikea hallita ja josta on vaikea valita."

Tutkimustiedon ominaisuus on, että se täydentyy ja tarkentuu uusilla tutkimuksilla. Sen vuoksi perustutkimuksesta on tarpeen pitää jatkuvasti huolta jo sen arvioimiseksi, miten kansainväliset tulokset ovat sovellettavissa oloihimme,

koska ihmisen kehitys ja toiminta on tiettyssä määrin kulttuurisidonnaista. Lisäksi tarvitaan soveltavaa tutkimusta, jonka rahoitus ja tieteellinen laatu ja arvostus vaatisivat kohennusta Hollannissa arvostetun niin sanotun yhteiskunnallisesti relevantin tutkimuksen suuntaan. Siihen kuuluvat tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja julkaiseminen vertaisarviointimenettelyin yhdessä tutkimuskohteen edustajien kanssa, ja sitä koskevat julkaisut otetaan huomioon yliopiston tulostavoitteissa. Tutkija voi vuorotella perustutkimuksen ja sovelluksiin tähtäävän tutkimuksen kesken, mikä turvaa työn metodisen tason.

Tutkimustiedon soveltamisen laajemmän tarkastelun tarve voi syntyä ajoittain. Esimerkiksi maineikas suomalainen koulutus on kohdannut kiperiä kysymyksiä, joiden taustalla on yhteiskunnallisia muutoksia ja globaalien kilpailun voimistuminen, jonka takia koulutusta on ryhdytty pitämään taloudellisen kilpailun välineenä. Olisi vahvistettava tutkimusta ja tehtävä siihen pohjautuvia rakenteellisia uudistuksia, jotta varmistettaisiin tutkimusperusta nykyisten lasten kasvattamiseksi tunnettomaan tulevaisuuteen. Toinen alue on sosiaalitoimi, jossa lastensuojelutyö on aikaisemmin suuntautunut korjaavaan toimintaan, mutta lastensuojelua koskeva laki (8.7.2022/610, 3a§) edellyttää, että kunta ja hyvinvointialue järjestävät lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua jo silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ihmisen kehitystä koskeva tieto edistäisi ennalta ehkäisevien toimien kehittelyä. Kolmas alue on eläkkeelle siirtymisen ajoitus ja tavat yksilölliset voimavarat huomioon ottaen. Yli 60-vuotiailla voi olla edessään 40 vuotta elinaikaa

eikä heitä ole syytä käsitellä yhtenä joukkona, kuten ei 20–60-vuotiaitakaan käsitellä.

Tutkimustiedon välittyminen sen mahdollisille käyttäjille on ongelma nykyisessä informaatiotulvassa, jota on vaikea hallita ja josta on vaikea valita. Peruskysymys on, olisiko ihmistieto peruskoulutuksessa nostettavissa eläintiedon rinnalle. Ei sitäkään katsota vain eläinlääkäreille kuuluvaksi tiedoksi. Tutkimustiedon osalta voitaisiin julkaisujen ohella tähdätä tieteellisesti auktorisoidun tietopankin rakentamiseen ihmisen kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Sitä ja siihen kytkeytyvää interaktiivista informaatiofoorumia voisivat hyödyntää kaikki kansalaiset.

5. Ihmisen hyväksi

Ihmisen kehityksen tutkimus on rakentanut monien tieteenalojen perustalle. Aluksi se oli monitieteistä, jolloin eri alojen edustajat lähestyivät kehitystä omilla menetelmillään, ja myöhemmin, kehityspsykologian kehittyttyä tieteenalana, tieteidenvälistä eli tieteiden rajat ylittävää yhteistyötä. Yhteistyölle on suuri tarve kehityksen ja siihen vaikuttavien tekijöiden ymmärtämiseksi. Ihmistä koskevien kokonaisnäkemysten hahmottelu puolestaan kaipaa filosofien ja tutkimustiedon välitys informaattikkojen tukea.

Kehitys näkyy yksilöllisinä kehityskulkuina. Ihmisten väliset erot ovat suuria ja iän myötä lisääntyviä, vaikka ihmisen lajioinaisuudet, perinnölliset tekijät ja jaetut elinympäristöt tuottavatkin kehityskulkuihin säännöllisyyttä. Ihmiset kohtavat elämässään vaikeuksia, mutta heillä on

myös piileviä voimavaroja selviytyä niistä. Olisi varottava vähemmän kyvykkääksi leimaavaa ja ulkoista kontrollia oikeuttavaa sosiaalista luokittelua (esimerkiksi asunnoton, turvapaikan hakija, ikääntynyt) haavoittuvuus (*vulnerability*)-käsitteen nimissä ja nähtävä, että haavoittuvuus on osa vaihtelevaa elämäntilannetta ja että tuki voidaan kohdentaa siihen, missä vaikeuksia on (Spini & Widmer, 2023). Ihmisen kehitystä koskevien kysymysten tieteeseen pohjautuva tuntemus ja huomioonotto edistäisivät erilaisuuksien arvostamista, hyvinvointia ja yhteistoimintaa kilpailun asemesta rajallisten resurssien planeetallamme sekä elämää toinen toisistamme huolehtien.

Kirjoittaja

Lea Pulkkinen

Lea Pulkkinen, psykologian professori, emerita, Jyväskylän yliopisto, on toiminut akatemiaprofessorina ja Ihmisen kehitys ja sen riskitekijät -huippututkimusyksikön johtajana.

Hän on saanut Suomen tiedepalkinnon (2001) ja Suomalaisen Tiedeakatemian kunnia-palkinnon (2023).

Kuva: Aleksis Kylmälahti

Kirjallisuus

- Baltes, P. B. (1997). On the incomplete architecture of human ontogeny: Selection, optimization and compensation as foundation of developmental theory. *American Psychologist*, *52*, 366–380.
- Baltes, P. B., Reese, H. W. & Lipsitt, L. P. (1980). Life-span developmental psychology. *Annual Review of Psychology*, *31*, 65–100.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.
- Elder, G. H. Jr. (1998). Life-course and human development. Teoksessa W. Damon & R. M. Lerner (toim.), *Handbook of child psychology* (vol. 1, s. 939–991). Wiley.
- Grue-Soerensen, K. (1961). *Kasvatuksen historia I: Muinaisuudesta valistukseen*. WSOY.
- Holopainen, E., Nyssölä, A., Karvonen, S., Aaltonen, S., Hästbacka, N., Lipponen, O. & Pitkänen, T. (2023). Monialainen yhteistyö nuorille suunnatuissa palveluissa on vaihtelevaa – katsaus kirjallisuuteen. *THL – Tutkimuksesta tiiviisti* 23/2023.
- Jankko, E. (2019). *Lapsi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta.
- Kaprio, J. (2014). Mitä on käyttäytymisgenetiikka. Teoksessa A. Latvala & K. Silventoinen (toim.), *Käyttäytymisgenetiikka – geneeistä yhteiskuntaan* (s. 8–24). Gaudeamus.
- Latvala, A. & Silventoinen, K. (toim.). (2014). *Käyttäytymisgenetiikka – geneeistä yhteiskuntaan*. Gaudeamus.
- LOS. (1991). *Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleis-sopimus*. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan>
- Nsamenang, A. B. (1992). *Human development in cultural context: A third world perspective*. Sage.
- Parviainen, T. (2023). Aivojen kehitys. Teoksessa L. Pulkkinen, T. Ahonen & I. Ruoppila (toim.), *Ihmisen psykologinen kehitys* (s. 408–452). 10. uudistettu painos. PS-kustannus.
- Pitkänen, L. (1969). *A descriptive model of aggression and nonaggression with applications to children's behaviour*. Väitöskirja. Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research, No. 19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8239-3>
- Pressey, S. L. & Kuhlen, R. G. (1939). *Psychological development through the life span*. Harper Row.
- Preyer, W. (1882). *Die Seele des Kindes*. Stuttgart: Union.
- Pulkkinen, L. (1993). Longitudinal approaches to adult lifestyles. Teoksessa M. Vartiainen (toim.), *European views in psychology: Keynote lectures. Acta Psychologica Fennica XIII* (s. 13–37). Suomen Psykologinen Seura.
- Pulkkinen, L. (2017). *Human development from middle childhood to middle adulthood: Growing up to be middle-aged*. (Yhteistyössä Katja Kokon kanssa.) Routledge. Avoin tieto: www.doi.org/10.4324/9781315732947
- Pulkkinen, L. (2022a). *Lapsen hyvinvointi alkaa kodista*. PS-kustannus.
- Pulkkinen, L. (2022b). *Tutkijan omakuva*. Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Pulkkinen, L. (2023). Kehityopsykologinen näkökulma. Teoksessa L. Pulkkinen, T. Ahonen & I. Ruoppila (toim.), *Ihmisen psykologinen kehitys* (s. 16–30). 10. uudistettu painos. PS-kustannus.
- Pulkkinen, L., Ahonen, T. & Ruoppila, I. (toim.) (2023). *Ihmisen psykologinen kehitys*. 10. uudistettu painos. PS-kustannus.
- Reinert, G. (1979). Prolegomena to a history of life-span developmental psychology. Teoksessa P.

B. Baltes & O. G. Brim Jr. (toim.), *Life-span development and behavior* (vol. 2, s. 205-253). Academic Press.

Rose, R. J., Salvatore, J. E., Aaltonen, S., Barr, P. B., Bogl, L. H., Byers, H. A. ... Kaprio, J. (2019). FinnTwin12 Cohort: An updated review. *Twin Research and Human Genetics*, 22(5), 302–311. <https://doi.org/10.1017/thg.2019.83>

Ruoppila, I. (2023). Kehityspyykologisen tutkimuksen historiaa. Teoksessa L. Pulkkinen, T. Ahonen & I. Ruoppila (toim.), *Ihmisen psykologinen kehitys* (digitaalisenä osoitteessa: ps-kustannus.fi/ihmisen-psykologinen-kehitys-2023), 10. uudistettu painos. PS-kustannus.

Spini, D. & Widmer, E. (toim.). (2023). *Withstanding vulnerability through adult life: Dynamics of stressors, resources, and reserves*. Singapore: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-981-19-4567-0>

Valsiner, J. (1987). *Culture and the development of children's action*. (2. painos 1997.) Wiley.

